

Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep

0030 OSLO

Namsos, 25.06.2002

Vår ref.	Arkivkode	Etat/avd./saksbeh.	Deres ref.
02/00847-003	C50 &13	KUL/BIB/HSK	

Vår ref. 02/00847 bes oppgitt ved henvendelse.

NOU 2002:1 Fortid former framtid – utfordringer i en ny kulturminnepolitikk; høringsuttalelse

Saksopplysninger

Bakgrunn:

Stortinget la våren 1998 fram et ønske om å sette ned et offentlig utvalg som skulle utrede en ny kulturminnepolitikk. Bakgrunnen var at stortingsflertallet la til grunn at dagens kulturminnepolitikk ikke er tilstrekkelig for å sikre vår felles kulturarv for kommende generasjoner. Året etter ble det så oppnevnt et kulturminneutvalg som skulle utrede mål, strategier og virkemidler i kulturminnepolitikken.

I sammenheng med arbeidet for å utforme en ny kulturpolitikk og Stortingsmelding nr. 31 (2000-2001) Kommune, fylke, stat - en bedre oppgavefordeling, ønsker regjeringa også å gi kommunesektoren økt myndighet og ansvar i arbeidet med forvaltninga av kulturminne- og kulturmiljøverdiene. Kulturminneforvaltninga inngår som en viktig del av den samlede miljø- og ressursforvaltninga og det er derfor naturlig at også dette området blir drøfta.

Utredninga er inndelt i to hoveddeler:

1. Verdigrunnlag og hovedlinjer i en ny kulturpolitikk
2. Forslag til tiltak

Vi nevner her de viktigste kapitlene.

Kapittel 3:

Visjonen for framtidens kulturminnepolitikk er: "Kulturminner og kulturmiljø - kilder til opplevelse, utvikling og verdiskaping".

Visjon, mål og strategier for en ny kulturminnepolitikk:

Gjennom hele 1990-talet har det vært et mål at et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljø skal fredes etter kulturminneloven eller reguleres som spesialområde etter plan og bygningsloven. Men det er i liten grad lagt vekt på hva slags tiltak som skal settes i verk etter at formelt vern er etablert, og hva som skal være den offentlige kulturminneforvaltningas ansvar. På samme vis er det behov for en tydeligere politikk for de kulturminnene som ikke er formelt verna.

Kulturminneutvalget setter opp følgende mål for kulturminnepolitikken:

1. Kulturminner og kulturmiljø viser et historisk, kulturelt og materielt mangfold.
2. Samvirke mellom mennesker og kulturminner skaper verdier, kunnskap og opplevelser.
3. Sammenhengen mellom natur og kulturminner stimulerer til bærekraftig ressursforvaltning.
4. Det er likeverd i samspillet mellom offentlige og private aktører.
5. De økonomiske rammene står i forhold til oppgavene.

Kulturminneutvalget ønsker å utarbeide en ny kulturminnelov, og samtidig styrke kulturminneaspektet i plan og bygningsloven. En må forenkle dagens kulturminnelov slik at den blir bedre tilpasset dagens og morgendagens behov på området.

Utvalget ønsker et bedre samarbeid. Kulturminnepolitikken må i større grad engasjere og motivere til å søke kunnskap og til å skape lokale aktiviteter, og det må være et mål å skape større likeverd mellom aktørene. Utvalget ønsker også en bedre dispensasjonspolitikk (i forhold til automatisk fredede kulturminner) og en mer differensiert fredningspolitikk (staten bør ta større individuelle hensyn tilpasset den enkelte eier, region eller kommune). Pr i dag er det bare 3000 vedtaksfredede kulturminner i landet, om en ser bort fra automatisk fredede kulturminner.

Utvalget mener at dagens register over kulturminnene må utvikles, slik at det blir et helhetlig system som til en hver tid er oppdatert.

Kapittel 4: Kulturminner og kulturmiljø som fellesskapsverdier i et lokalsamfunn

En bør legge vekt på prosesser med bred deltagelse og lokal forankring. Kulturminnestafetten i 1997 og den årlige markeringa av den norske kulturminnedagen er lokale eksempler på det.

Rette større oppmerksomhet mot kulturminner og kulturmiljø som kunnskaps- og opplevelsesressurser. Skolen, barnehagene, kirken, museene, eiere, frivillige lag og foreninger og næringslivet nytter også i dag kulturminnene i forskjellige sammenhenger.

Kapittel 5: Eiere

Målet til utvalgets flertall mener at det må bli et større likeverd mellom private og off. aktører for eierne av fredede kulturminner og - miljø. Det er viktig å sikre en jevnere fordeling av forpliktelsene mellom partene. Dette vil kunne øke ansvarsfølelsen og interessen for kulturarven som igjen vil kunne gi eierne større trygghet. Dette må styrkes i kulturminneloven.

Utvalget mener at eierne av vedtaksfredede og automatisk fredede bygg og anlegg har rett til å kreve at staten skal dekke alle merkostnader som følge av krav gjennom kulturminneloven. De mener også at staten må finansiere en større del av arkeologiske utgravninger når det blir oppdaget kulturminner ved utbygging. I dag er tiltakshaver økonomisk ansvarlig.

Kulturminnets alder skal ikke være det eneste kriteriet for automatisk å frede flere nye kategorier kulturminner - og miljø.

Kapittel 6: Frivillig arbeid

Staten må i sterkere grad legge til rette for at frivillige kan spille en aktiv rolle i arbeidet med kulturminnene. Historielag, verneforeninger, velforeninger og andre med interesse for å ta vare på og bruke kulturminnene, spiller en viktig rolle, jfr. arbeidet med Lokal Agenda. De skal ikke overta ansvaret fra det offentlige, men skal utgjøre et supplement der målet er å oppnå lokal forankring og gode løsninger.

Kapittel 7: Museene i kulturminnearbeidet

Utvalgets flertall tilrår at museenes rolle som møteplass og deres kompetanse på dokumentasjon, bevaring, forskning og formidling skal videreutvikles og aktiviseres i større grad innenfor kulturminnearbeidet.

Kapittel 9: Styrking av de økonomiske virkemidlene

Gode økonomiske rammevilkår er grunnleggende for å forvalte kulturminner - og miljø på en tilfredsstillende måte. Private eiere, organisasjoner, stiftelser, virksomheter og enkeltpersoner gjør i dag en viktig innsats for å verne og legge til rette for bruk av den fysiske kulturarven. Hvor stor denne innsatsen er, omregnet i kroner og øre, er vanskelig å vurdere.

Det er akseptert at kulturminnene har en verdi, men det er likevel vanskelig å kvantifisere verdien. En mulig tilnærming er å tenke seg at verdifulle kulturminner forsvinner. Hvilke konsekvenser ville det fått om alle gravhauger og helleristninger forsvant? Kan vi tenke oss Norge uten viktige nasjonale symbol som Eidsvollsbbygningen og Stiklestad? Hva med Bryggen i Bergen? Hvilke konsekvenser ville det fått for eksempel for turisttrafikken? Å tenke seg en slik situasjon er viktig for å fastslå verdien av kulturminnet.

To av målene til utvalget er å ha et mangfold av kulturminner og -miljø og at de økonomiske rammene står i forhold til oppgavene. Det er viktig at de økonomiske ringvirkningene i samfunnet av at kulturminner og kulturmiljø blir tatt vare på, blir synlig for alle.

Behovet for mer penger må ses i lys av hva som er realistisk å oppnå. Uavhengig av om løyvingene blir hevet eller opprettholdt på dagens nivå, vil det være behov for å prioritere mellom hvilke kulturminner som skal tas vare på og hva som ikke skal det. Utvalgets flertall mener at det må utvikles bedre kriterier for en slik prioritering.

Utvalget mener det er tre ordninger som i hovedsak skal bidra til den offentlige ressursinnsatsen på kulturminnefeltet:

- tilskuddsmidler
- kulturminnefond
- særregler for kulturminner og kulturmiljø i skatte- og avgiftsregelverket

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett er det foreslått å opprette et Kulturminnefond. Miljøvernminister Børge Brende vil styrke arbeidet med å sikre verneverdige kulturminner og kulturmiljø gjennom å opprette dette fondet. Fondet skal starte på 200 mill. kr. som skal gi en årlig avkasting på 12 mill. Kulturminnefondet skal ikke erstatte midlene som staten har øremerket til fredede kulturminner og -miljø, men skal være et supplement til bl.a. eiere og næringslivet til å ta vare på kulturminner og kulturmiljø som ikke er fredet etter kulturminneloven.

Kapittel 10: Organisering av den offentlige kulturminneforvaltninga

Når det gjelder den offentlige kulturminneforvaltninga, har den desentraliserte forvaltninga vært i funksjon i 12 år. Myndighet etter kulturminneloven, ansvar og oppgaver ble i 1990 overført til fylkeskommunen.

Utvalget mener det er positivt at kommunene kan få større ansvar og myndighet for kulturminnefeltet. Målsettingen er å stimulere til forankring og ansvar for å ivareta ressursene i kommunen, både hos lokalbefolkningen og i forvaltningen.

For at forvaltninga av kulturminnene skal kunne bli et aktivt politikkområde lokalt, må også flere delta. Regjeringen vil at også de som eier og de som nytter kulturminnene i større grad skal trekkes inn som samarbeidspartnere i arbeidet. For det offentlige er det en stor utfordring å utvikle verneformer og virkemidler for å sikre at kulturarven blir tatt vare på, samtidig som den blir en positiv ressurs i utviklingen av samfunnet vårt.

Som en del av omleggingsprosessen har Miljøverndepartementet invitert alle fylkeskommunene til å utarbeide et innspill med vurderinger og synspunkter på hvilke oppgaver, hvilket ansvar og hvilken myndighet fylkeskommunen og kommunene bør ha i framtida. Fylkeskommunen inviterte alle kommunene i Nord-Trøndelag til et felles møte den 22. november i fjor. På møtet deltok foruten kommunene, også Miljøverndepartementet, Riksantikvaren, Vitenskapsmuseet, Kulturvernrådet i Nord-Trøndelag og Fylkesmannens miljøvernavdeling og landbruksavdeling. I etterkant har Nord-Trøndelag Fylkeskommune etter innspill fra kommunene sendt inn en uttalelse til MD.

MD ser for seg at gjennomføringa skal skje gradvis over en 4-års periode, altså ved utgangen av 2005. Da skal kompetanseutvikling, bygging av nettverk, etablering av støttefunksjoner og overføring av oppgaver være gjennomført.

MD har delt kulturvernfeltet i 7 tema som det kan være aktuelt for kommunene å få et større ansvar for:

1. landskap
2. områdefredning og kulturmiljøfredning
3. arkeologiske kulturminner
4. marin arkeologiske kulturminner
5. løse kulturminner
6. fartøyvern
7. bygninger og anlegg

Vurdering

Kapittel 5:

Ofte kan det være en økonomisk belastning å ta vare på et kulturminne og det er vel kjent at mang en grunneier i frykt for store kostnader ved utgravninger, ikke melder fra til kommune/fylkeskommune om funn av et kulturminne. I dag er tiltakshaver økonomisk ansvarlig. En slik ordning gagnar *ikke* kulturvernet. Når det gjelder arkeologi, må derfor staten ta på seg et større økonomisk ansvar ved registreringer, utgravninger etc.

Namsos kommune mener også at eierne av vedtaksfredede og automatisk fredede bygg og anlegg har rett til å kreve at staten skal dekke alle merkostnader som følge av krav gjennom kulturminneloven.

Kapittel 6:

Det er lett å se at den frivillige innsatsen har hatt mye å si for kulturminner og kulturvernfeltet. Særlig gjennom de praktiske oppgavene knyttet til vedlikehold, istandsetting, skjøtsel og formidling. I Namsos er museene (Namdalsmuseet, Spillum dampsg) og de lokale historielagene viktige brikker for kulturvernet. Kulturkontoret vender seg til disse i mange tilfeller, bl.a. ved kulturminnearrangement (Den norske kulturminnedagen).

Namsos kommune er enig i kulturvernutvalgets innstilling om at organisasjonene og den off. kulturminneforvaltninga i fellesskap skal legge større vekt på å finne fram til gode arenaer, arbeidsformer og samarbeidsprosjekt, men det er fremdeles den off. kulturminneforvaltninga som må ha hovedansvaret for å få til et slikt samarbeid. Siktemålet må være at en gjennom samarbeid og erfaringsutveksling kan utnytte de samlede ressursene og kompetansen på en bedre måte enn i dag.

De frivillige lag og foreningers styrke er medlemsmassen og den innsatsen de gjør. Stort sett blir alt gjort på dugnad. Situasjonen i dag er at innsatsen generelt sett er preget av lave offentlige bevilgninger. Dette fører trolig til at organisasjonene ikke kan involvere seg i så mange prosjekt og tiltak som de kanskje ønsker.

Men det er viktig at hvis det blir større bevilgninger for eksempel gjennom kulturminnefondet, må ikke det bli en ytterligere sovepute for staten.

Næringslivet bør trekkes med gjennom samarbeid og etablering av nettverk mellom private og offentlige aktører, frivillige organisasjoner og næringslivet. For næringslivet bør kulturarven være interessant i forbindelse med profilering og verdiskaping.

Kapittel 7:

Det er viktig at de lokale og regionale museene har et nært samarbeid med kommunene, særlig skolesektoren og kulturkontoret og de frivillige lag og foreningene.

Kapittel 9:

Forslaget om å opprette et kulturminnefond er et positivt innspill. Andre forslag for i større grad å sikre kulturminnene (momsfritak og skattelettelser) er også viktige, særlig for privatpersoner.

Når det gjelder kapittel 10 om organiseringen av den offentlige kulturminneforvaltninga og regjeringens ønske om at kommunene skal få et større ansvar, er det to stikkord som kommunen bør sette som krav: *ressurser og kompetanse*.

Lokal handlefrihet, tilførsel av ressurser og kompetanseheving er en forutsetning for at reformen skal lykkes.

Namsos kommune har ikke forutsetninger for å kunne ta på seg et større ansvar slik som situasjonen er i dag. Kulturminnevernet er ikke en prioritert oppgave i kommunen og det er ikke avsatt midler eller personressurser til dette fagfeltet. Slik det er i dag er det veldig personavhengig av hvordan kommunene prioriterer dette. Gjennom samarbeidet med Midtre Namdalskommunene har det kommet fram at fagkompetansen og de økonomiske ressursene er dårlig på kulturminnefeltet.

Flere alternativ kan skisseres ved en økonomisk kompensasjon:

1. Kommunen har behov for kursing/kompetanseheving til allerede tilsatt personale
3. Kommunen kjøper tjenester hos fylkeskommunen
4. Kommunen inngår et interkommunalt samarbeid med kommunene i Midtre Namdal om å tilsette en person i en regional stilling (jfr. MNR samarbeidsprosjekt)

5. Namdalsmuseet får økt sin kompetanse/tilført mer ressurser på arkeologi og/eller bygningsvern. Kommunen kjøper så sine tjenester derfra.

I dag er det Nord-Trøndelag fylkeskommune som har det overordnede ansvaret for kulturminner i kommunen. På fylkesnivå er det imidlertid også lite ressurser og dermed liten oppfølging. En stor del av fylkeskommunens arbeid med kulturminner er rettet mot kommunal planlegging. En utbyggingsprosess eller et reguleringsforslag drar i langdrag pga. at fylkeskommunen har små ressurser og liten kapasitet for inspeksjoner. Dette kommer ofte i konflikt med utbyggingsinteresser der det å ta vare på kulturminner bare blir sett på som hemmende.

Vi er opptatt av at grunneiere og huseiere får være med fra starten i kulturminnesaker og blir informert i hele prosessen. Lokalt eierskap og lokal myndighet er en forutsetning for å stimulere lokalt ansvar. Utvalgets formulering om at "Den offentlige kulturminneforvaltningen må legge opp til prosesser som i større grad enn i dag gjør det meningsfylt for lokale aktører å delta når beslutning om kulturminner og kulturmiljøer skal fattes" (pkt. 4.6) vil vi sterkt understreke.

Terje Adde
kultursjef

Harald Skevik
biblioteksjef

Vedlegg:

Kopi: